

СПРАВА МАСТАЦКАГА ПЕРАКЛАДУ

СУСЬВЕТНАЯ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА У ПЕРАКЛАДЗЕ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

Сусьветная пралетарская і рэвалюцыйная літаратура зьяўляецца моцным зв'язкам паміж сусьветным рэвалюцыйным рухам і працоўнымі нашага Саюзу.

Пралетарская літаратура нашага Саюзу зьяўляецца зв'язкам паміж працоўнымі масамі капіталістычных краін і сацыялістычным будаўніцтвам СССР, і такім чынам звязвае іх з сацыялістычным будаўніцтвам сусьветнае іхнае бацькаўшчыны.

Пралетарская літаратура нашага Саюзу зьяўляецца таксама моцным зв'язкам паміж сацыялістычным будаўніцтвам у розных нацыянальных рэспубліках у межах самога Саюзу.

Вось чаму пераклады, як з розных замежных літаратур, так і з пасобных літаратур СССР набываюць вялізарнейшае значэнне ў сэнсе сацыялістычнага абмену практыкаю і ў сэнсе інтэрнацыянальнага выхавання мас.

Задачаю гэтага артыкулу зьяўляецца разгляд перакладаў, зробленых з розных літаратур Саюзу і з літаратур замежных на беларускую мову, і выдадзеных асобнымі кніжкамі Дзяржаўным выдавецтвам Беларусі за 1930, 1931 і I квартал 1932 г.

Пераклады мастацкае літаратуры займаюць у нас даволі значнае месца. Нават пабежны разгляд пададзенае тут табліцы пакажа, што часам перакладная літаратура перавышае арыгінальную, як гэта было ў 1930 г., а ў іншыя гады яна амаль роўна бадай што арыганільнай¹⁾.

	1928	1929	1930	1931
Перакладныя	74	65	210	124
Орыгінальныя. . . .	88	71	135	126
	162	136	345	250

¹⁾ Лічбы пададзены паводле статыстычных табліц надрукованых у „Летапісе беларускага друку“.

Гэта сьведчыць, бязумоўна, не аб станоўчым факце.

Пры ўсім вялікім значэньні перакладное кнігі для інтэрнацыянальнага выхаваньня мас і знаёмства з дасягненьнямі літаратур братніх народаў, нельга ня спыніцца на адставаньні арыгінальнае нашай літаратуры. Вось адно з пытанняў, з якім мы адразу стыкнуліся пры павярхоўным нават аналізе статыстычных лічбаў.

Паглядзімо, што-ж уяўляюць з сябе гэтыя пераклады з боку якаснага.

Тут прыдзецца адказаць на некалькі пытанняў: пытаньне якасьці падбору кніжок, іх падачы чытачу ў адпаведным афармленьні (пытаньне палітычнае арганізацыі матар'ялу ў кніжным афармленьні) і пытаньне якасьці мовы і стылю перакладаў.

Пачнем з першага. Разглядзімо спачатку пераклады, зробленыя з літаратур народаў нашага саюзу. Большасьць з гэтых перакладаў зроблена з літаратуры рускай.

Усю прадукцыю гэтых перакладаў умоўна падзелім на дзьве часткі: літаратуру дэрэвалюцыйнага часу і літаратуру пасьякастрычніцкую.

Пасьякастрычніцкая руская літаратура разгорнута ў нашых перакладах досыць шырока. Тут мы маем цэлы рад такіх усім вядомых імён як Серафімовіч, Гладкоў, Лібядзінскі, Фадзееў, Фурманаў і інш. У гэтых творах перад намі праходзіць уся пасьякастрычніцкая пара: Кастрычніцкая рэвалюцыя, грамадзянская вайна, НЭП, сацыялістычнае будаўніцтва і клясавае змаганьне ў горадзе і на вёсцы цяпер. Усё гэта пададзена ў вядомых творах рэвалюцыйных рускіх пісьменьнікаў. Як на недахоп падбору перакладаў трэба паказаць на тое, што параўнаўча мала перакладзена твораў на тэму аб сацыялістычным будаўніцтве на вытворчасці, у той час, калі ў арыгінальнай літаратуры якраз на гэтую тэму іх мала, і варта было б перакладамі папоўніць гэты прабел.

Адмоўным момантам зьяўляецца таксама тое, што сустракаюцца выпадкі, калі твор з цэлым радам хібаў пададзены бяз усякае прадмовы. Так, у аповесьці Анны Караваевай „Двор“, дзе няправільна пададзены працэс клясавае дыфэрэнцыяцыі на вёсцы часоў НЭПу і рэканструкцыйнага пэрыяду, прадмовы няма.

Але ў цэлым пасьякастрычніцкая руская літаратура прадстаўлена ў беларускіх перакладах досыць цікава. Шмат твораў маюць грунтоўныя прадмовы і ўступныя артыкулы (Лібядзінскі і інш.) і ўносяць шмат каштоўнага ў беларускія выданьні.

Другая частка перакладаў—гэта пераклады дэрэвалюцыйнае літаратуры.

Азнаямленьне з літаратураю мінулага часу мае вялікае значэньне ў справе правільнага ўсьведамленьня ўсяго шляху працоўных у змаганьні за Кастрычнік. Афармленьню літаратуры дэрэвалюцыйнага часу трэба было-б аддаць як мага больш увагі, бо такія выданьні павінны мець строгую палітычную ўстаноўку ва ўсёй арганізацыі матар'ялу (у падборы матар'ялу, яго разьмяшчэньні, накіроўвальных заўвагах і прадмовах, адпаведным мастацкім афармленьні і г. д.). Толькі пры ўмове правільнае палітычнае арганізацыі выданьня, пераклады са старых пісьменьнікаў будуць станоўча ўплываць на чытача.

Разглядаючы з гэтага боку нашы пераклады з дарэвалюцыйных рускіх пісьменьнікаў, трэба зазначыць, што яны робяць нядрэннае ўражаньне. Праўда, гэтага нельга сказаць аб усіх выданьнях дарэвалюцыйных пісьменьнікаў. Варта было-б, напрыклад даць хоць невялічкую прадмову да твору Новікава-Прыбою „Па цёмнаму“ і да іншых, але такіх твораў меншасць. Такія аўтары як Ляскоў, Чэхаў, Дастаеўскі, Караленка і інш. выдадзены досыць уважліва. Можна было-б толькі параіць выдавецтву яшчэ карыстацца мэтадам сэрыйнага выданьня старых пісьменьнікаў. Дадатны бок сэрыйнага выданьня ў тым, што яно падае пісьменьнікаў ў пэўнай сыстэме і такім чынам дапамагае чытачу арыентавацца ў літаратурным матэрыяле нашага мінулага.

Рускія клясыкі ў цэлым прадстаўлены няпоўна. З буйных пісьменьнікаў маем творы Дастаеўскага, Талстога, Ляскова, Горкага, Чэхава, Караленкі і—усё. Але з боку тэматычнага падбору іхных твораў пераклады ДВБ робяць нядрэннае ўражаньне. З такіх пісьменьнікаў як Ляскоў („Тупейны мастак“ і „Чалавек на варце“), Дастаеўскі („Бедныя людзі“), Талстой („Палікушка“ і „Хаджи Мурат“) і шмат інш., выбраны досыць характэрныя для кожнага з іх творы з тых, што падыходзяць для малападрахтованага чытача. Такую стаўку перш за ўсё на малападрахтованага чытача можна толькі вітаць.

Такі малюнак маем мы з перакладамі з рускае літаратуры. Куды горш з літаратураю украінскаю. За такі вялікі час (2 гады з лішкам) толькі 17 перакладаў з украінскае літаратуры! Колькасць канечне недастатковая. З боку тэматычнага мы маем тут бадай што выключна грамадзянскую вайну на Украіне. Ёсьць 2 кніжкі з часоў рэвалюцыі 1905 г. (Юразанскі „Заравы над прасторами“ і Сьлісарэнка „Бунт“) і адна аповесьць пра рабочы і сялянскі рух у Заходняй Беларусі. Ёсьць кніжкі, прысьвечаныя культуры і быту саасобных груп працоўных у рэканструкцыйны перыяд. Але большасць твораў малюе нам грамадзянскую вайну ва ўмовах УССР. Твораў пра сацыялістычнае будаўніцтва зусім няма, а такіх твораў ва украінскай літаратуры—шмат, і з больш яскравымі прыкладамі з іх трэба было азнаёміць шырокія колы працоўных БССР.

Няма ніводнага твору з украінскае дарэвалюцыйнае літаратуры. Калі бярэм устаноўку на азначаньне мас з клясыкамі, дык трэба праводзіць гэты прынцып больш пасьялоўна і ня выключыць, чамусьці, клясыкаў Украіны. Тут заўважаецца некаторая выпадковасьць перакладаў. У наступнай працы па падборы украінскае літаратуры для перакладаў, варта было-б звярнуць на гэта ўвагу.

Калі з украінскае літаратуры мы маем недастатковую колькасць перакладаў, дык з перакладамі з яўрэйскае літаратуры—зусім дрэнна. За 1930 і 1931 г. г. мы маем толькі дзьве кнігі: Даўгапольскага „Каля адчыненай брамы“ і Шолам Алэйхэма, „Хлопчык Мотка“. Цікавы выбар! А дзе ж пралетарская яўрэйская літаратура? Хіба такія імёны, як І. Харык, І. Фэфер, А. Кушнераў, П. Маркіш, Д. Гофштэйн і інш., павінны прайсьці незаўважанымі для беларускіх працоўных? Ня мець у перакладзе ніводнае кніжкі яўрэйскае пралетарскае літаратуры—гэта

ўжо проста сорам. У той час, калі ва ўмовах БССР яўрэйская літаратура павінна мець надзвычай вялікае значэньне, азнаямленне з ёю абмяжоўваецца, бо пралетарская яўрэйская літаратура ў беларускіх перакладах зусім ня выяўлена.

Цяпер разглядзімо пераклады на беларускую мову з замежных літаратур.

У сэнсе колькасці ахопленых літаратур справа як быццам-бы ня дрэнная. Мы маем пераклады з 14 асобных літаратур, прычым нават з такіх, як літаратуры чэская, вэнгерская і харвацкая. Гэта, бязумоўна, станоўчы факт.

ПЕРАКЛАДЫ МАСТАЦКАЕ ЛІТАРАТУРЫ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

З якое літаратуры зроблены пераклад	Назваў	З арыгіналу	З перакладаў на рускую	Варшава-ных	Прозы	Драматычных	У тым ліку дзіцячых	Всільных перакладаў
З рускае літар.	215	215	—	3	179	34	57	10
„ украінскае	17	17	—	2	14	1	3	—
„ польскае	2	1	1	—	2	—	1	—
„ харвацкае	1	—	1	—	1	—	—	—
„ яўрэйскае	2	2	—	—	2	—	1	—
„ розных моў (зборнікі)	4	4	—	—	4	—	4	4
„ амэрыканскае літар.	5	—	5	1	4	—	4	2
„ ангельскае	6	—	6	—	6	1	4	1
„ французскае	4	1	3	—	4	—	3	1
„ нямецкае	5	1	4	—	5	—	2	—
„ японскае	2	—	2	—	2	—	—	—
„ латыскае	1	—	1	—	—	1	—	1
„ чэскае	8	—	8	—	8	—	1	—
„ вэнгерскае	4	—	4	—	4	—	—	—
„ італійскае	1	1	—	—	—	1	—	—
	277	242	35	6	234	38	76	19

Але што мы па сутнасці маем з кожнаю з гэтых літаратур? Што нас цяпер больш за ўсё цікавіць у замежнай літаратуры? Бязумоўна літаратура пралетарская.

Аднак, твар пралетарскае літаратуры паасобных краін у перакладах зусім ня выяўлены. Праўда, пачын зроблены. У нас ёсць пераклад такога буйнага твору нямецкага пралетарскага пісьменьніка як „Люізіт“ І. Бэхера, а таксама запіскі Людвіга Турэка „Пралетары расказвае“, ёсць пераклады твораў Матэ Залкі, гэтага буйнага прадстаўніка вэнгерскае пралетарскае літаратуры. Але гэтага мала.

З нямецкае мовы мы маем хоць-бы 2 х прадстаўнікоў пралетарскай літаратуры. Горшая справа з літаратурамі іншымі. З французскае літаратуры няма ніводнага значнага пралетарскага твору (апрача кнігі Барбюса „Расія“). З ангельскае літаратуры няма нічога, а з амэрыканскае маем выпадкам твор „Пракляты агітатар“ Майкла Гольда. Але яшчэ горш з літаратураю польскаю. За такі вялікі час (2 гады з лішкам) выдадзена толькі 2 творы: „Мэндэль Гданскі“ Канапіцкай і „Міхалка“ Балеслава Гэруса. А дзе-ж сучасная Польшча, дзе-ж пралетарскія пісьменьнікі?

Вось ня так даўно адбыўся зьезд польскіх пралетарскіх пісьменьнікаў. Шго-ж было зроблена ў нас для таго, каб папулярызаваць гэтых пісьменьнікаў? У часопісах яшчэ былі спробы перакладаў (напрыклад, у „Полымі“ з Бруно Ясенскага), але асобных кніжак мы ня бачым ніводнай¹⁾. Ці не зьяўляецца гэта прыкладам таго, што пляны перакладаў з замежных літаратур ня зусім адпавядаюць патрэбам данага часу?

„Люізіт“ Бэхера і „Расія“ Барбюса перакладзены на беларускую мову з арыгіналу. Гэта, бязумоўна, гаворыць аб значным дасягненні. Але мэта наша—плянавае і сваячасовае азнаямленьне мас БССР з сьветнай пралетарскай літаратурай. Таму, пашыраючы як мага больш колькасць перакладаў з арыгіналаў мы ўсё-ж такі ня можам рабіць гэта самамэтаю. Калі ў даны момант няма мажлівасьці атрымаць перакладу з арыгіналу, трэба зрабіць гэта з перакладу, але сваячасова абслугоўваць масы.

Апрача таго, варта было б выдаваць асобнымі кніжкамі пераклады замежных пралетарскіх твораў, зьмешчаныя ў пэрыядычным друку. А такіх твораў, хоць і ня шмат, ёсць. Так у „Полымі“ друкаваліся творы Бруно Ясенскага, Вайскопфа, Майкл Гольда і інш., якія можна было-б выдаць асобнымі кніжкамі з афармленьнем, разьлічаным на шырокае кола чытачоў. Можна было б нават выдаваць зборнічкі па асобных невялічкіх твораў (вершаў, урыўкаў з твораў) пралетарскіх пісьменьнікаў розных краін, якія ёсць у нас у перакладах, раскіданых па розных газэтах і часопісах. Такі зборнік, калі ў прадмове да яго будзе дадзена правільная ўстаноўка і выразна будзе паданы твар аўтараў зьмешчаных твораў, меў-бы вялікае значэньне ў справе азнаямленьня працоўных мас з замежнаю пралетарскаю літаратураю.

¹⁾ Пасьля напісаньня гэтага артыкулу з друку выйшаў пераклад повны Б. Ясенскага „Слова пра Якуба Шэлю“.

Такім чынам мы бачым, што ў сэнсе азнаямлення працоўных БССР, з замежнаю пралетарскаю літаратураю праца распачата, але зроблена ў гэтай галіне яшчэ мала.

Другое пытаньне—гэта азнаямленьне з замежнымі клясыкамі. Здавалася б, што калі ня дадзены пралетарскія пісьменьнікі, дык грунтоўна паказаны клясыкі. Але і тут мы бачым у падборы літаратуры надзвычайную выпадковасьць. Чаму, напрыклад, з французскіх клясыкаў перакладзены толькі адзін Віктар Гюго, ды й той ва ўрыўках („Казэта“ і „Гаврош“, адрыўкі з роману „Адрынутыя“—выданьні для дзяцей)? З ангельскіх клясыкаў, апроча Уэльса, нічога няма. З амэрыканскае літаратуры мы маем толькі Сінклэра і Джэка Лондана, прычым у Сінклэра ўзяты такі нехарактэрны твор, як невялічкая п’еска „Злодзей“.

З пералічаных прыкладаў відаць, што пэўнае плянаваньне ў выданьні замежных клясыкаў таксама няма.

Цікава, як гэтае пытаньне разьвязваецца ў УССР. Там замежныя клясыкі выдаюцца цэлымі сэрыямі са строга акрэсьленым зьместам і пэўнай палітычнай арганізацыяй матар’ялу. Гэты шлях сэрыйнага выданьня замежных клясыкаў бязумоўна правільны, бо падае матар’ял мінулага і сучаснага за межамі ў пэўнай палітычна-арганізаванай сыстэме і такім чынам дапамагае чытачу разабрацца ў яго клясавай сутнасьці.

Такім чынам, нават пры абэжным аглядзе перакладаў на беларускую мову з замежных літаратур, выданных ДВБ за 1930 1931 і пачатак 1932 г., відаць, што, ня гледзячы на досыць вялікую колькасць ахопленых літаратур, кожная з гэтых літаратур ня мае свайго твару ў нашых перакладах, і, тым самым не змагла яшчэ задаволіць запатрабаваньняў масавага чытача.

Ня гледзячы на вялікія колькасныя паказчыкі, ні пераклады з літаратур нашага саюзу, ні пераклады з замежных літаратур, нас задаволіць ня могуць. Галоўным недахопам гэтых перакладаў зьяўляецца выпадковасьць. Бясплянаваньне працы па падборы літаратуры для перакладаў выявілася як на няправільным разьмеркаваньні колькасці перакладаў з кожнае літаратуры (прыклады з літаратураю яўрэйскаю і польскаю), так і на якасным яе падборы (адсутнасьці яўрэйскіх і замежных пралетарскіх пісьменьнікаў).

Вынікам бясплянаваньня зьяўляецца і тое, што часам у нас перакладаюць творы зусім нам непатрэбныя. Ці знаёміцца выдавецтва з творам і яго ацэнкаю ў крытычнай літаратуры перад тым, як даваць яго для перакладу. А калі знаёміцца, дык чым можна тлумачыць выпадкі такіх перакладаў як паэма Алтайскага „Варашылаў“, якая ў арыгінале даўно асуджана? Бібліаграфічны ін-т у бюлетэні „Книга—строителям социализма“ дае такую ацэнку гэтай паэме: „Поэма“ „Ворошилов“, несмотря на столь революционный заголовок, сугубо обывательская вещь, выдержанная в жанре иконографии... Книга Алтайского типичная халтура, помноженная на приспособленчество“.

І вось, часам за кошт такіх халтурных кніжочак у нас абмяжоўваецца колькасць перакладаў сапраўдных каштоўных пісьменьнікаў.

Цяпер спынімся трохі яшчэ на афармленьні нашых выданьняў.

Для таго, каб пераклад выканаў тыя заданьні, якія ўскладаюцца на яго,

патрэбна выданьне адпаведна арганізаваць. Неабходна нататка, прадмова уводны артыкул, часам заўвагі, каб чытача накіраваць, даць яму ад перакладу як мага больш карысьці, асабліва, калі даюцца пераклады твораў дарэвалюцыйнага часу. У нашых выданьнях ёсьць да гэтага імкненьні, часам даецца досыць удалае афармленьне, але гэта бывае не заўсёды. Так кніжка Ляскова „Тупейны мастак“, разьлічаная на шырокія колы мала падрыхтованых чытачоў, хоць ня мае прадмовы, але затое ў канцы кнігі дае накіроўваючыя пытаньні, якія адразу спыняюць увагу на пэўных момантах твору. За тым гутарка аб становішчы сялянства пры паншчыне, аб клясавай накіраванасьці аўтара, што абумовіла сабою некаторыя зусім няправільныя пададзеныя моманты ў творы.

Другі прыклад. На тую-ж тэму аб паншчыне твор Талстога „Палікушка“ мае іншае афармленьне. Да твору дадаецца артыкул, у якім даецца ўстаноўка для разуменьня творчасьці пісьменьніка, што ў ёй зьяўляецца для нас чужым і што ня страціла свае каштоўнасьці.

Тут, як відаць, маецца на ўвазе чытач больш падрыхтованы і выданьне арганізавана інакш. Яшчэ можна падаць некалькі прыкладаў аб кнігах, якія маюць уводны артыкул (Чэхаў „Дуэль“, Караленка „Сон Макара“), або невялікія накіроўваючыя прадмовы.

На жаль не да ўсіх кніг, якія-б патрабавалі хоць некалькіх нават самых кароткіх фактычных заўваг, яны дададзены. З гэтае прычыны часта ў чытача нават падрыхтаванага ўзьнікае шэраг пытаньняў аб аўтары дадзенага твору, прадстаўніком якое літаратуры зьяўляецца ён і г. д.

Возьмем Мірко Марковіча „Бродарка“. Ня кожны з тых, хто прачытае нават твор, даведаецца, што аўтар напісаў яго ў харвацкай мове, бо наш жа пераклад зроблены з рускае мовы (гэта і адзначана на загаловаўнай балонцы). Тут неабходна было-б даць на паўбалонку фактычных вестак аб аўтары і тэй краіне, якая апісана ў дадзеным творы. Неабавязкова далучаць даўгія артыкулы. Яны, бывае, сваім даўгім памерам толькі адштурхоўваюць увагу чытача. Лепш каротка, але ў асноўным даць устаноўку, чым расьпісвацца на многіх балонках для невялікага твору. У сэрэй „Б-ка чырвонаармейца“ прадмовы часта замяняюцца анатацыяй у некалькі радкоў. Гэта таксама адзін з відаў афармленьня масавае кнігі.

Бязумоўна, падыходзіць з адною меркаю да розных пісьменьнікаў, розных твораў, нельга. Афармленьне іх адпаведным спосабам залежыць і ад клясавае накіраванасьці творчасьці пісьменьніка і ад прыналежнасьці да пэўнае нацыянальнае літаратуры, а таксама ад таго, на каго гэтае выданьне разьлічана (выданьне для дзяцей, для малападрыхтованага чытача і г. д.). Чому, напрыклад, даючы пераклады твораў Матэ Залкі („Аповесьць аб вечным міры“, „У гасьцях у бесьмяротных“ і інш.), не сказаць чытачу ў кароткіх рысах, што Матэ Залка—заснавальнік вэнгерскай сэкцыі МАПП’у—член УсеКП(б) з 1920 г., што ён пачаў друкавацца ў Вэнгрыі і г. д.

Ад гэтых некалькіх слоў мастацкая вартасьць яго твораў ня зьнізілася б, чытач ня быў-бы прымушаны шукаць пра яго ў розных даведніках (ня кожны на сталае мае „Літаратурную энцыклопедыю“) ды і ўражаньне ад твору яшчэ паглыбілася б. Або ўзяць „Прыгоды ўдалага ваякі Швэйка“ Гашэка-Ванэка. Шматтомнае выданьне! Добра, што яно

мае пасляслоўе аўтара ў ч. I, але гэтага мала, бо на кнігах-жа ўсюды адзначана, што пераклад зроблены з рускае мовы. Мала хто нават ведае, што арыгінал напісаны на чэскай мове.

Цікава адзначыць адну рыску для характарыстыкі тэхнічнага афармленьня. Не гаворачы ўжо аб тым, што мова арыгіналу нідзе не адзначана, калі пераклад зроблены не з арыгіналу (Гашэк, Уэллс, Сінклэр, Гюго, Марковіч і г. д.), даводзіцца стыкацца і з такім зьявішчам, калі наогул не паказана, што твор зьяўляецца перакладным. Напрыклад—Матэ Залка „У гасьцёх у бесьмяротных“. Можна падумаць, што гэта арыгінальны беларускі твор.

Далей некалькі слоў пра заўвагі, якія часам даюцца ў творах у канцы тэксту, або тут жа ў нізе балонкі. Найчасьцей такім парадкам растлумачваюцца малазразумелыя словы, або разуменьні. Асабліва гэта часта бывае тады, калі твор апісвае жыцьцё, якое-небудзь малазнаёмае краіны і калі ўжываюцца мясцовыя словы для наданьня „мясцовага калярыту“. У гэтым выпадку тлумачэньне неабходна, але трэба, каб яно ня мела характару выпадковасьці.

За адмоўны прыклад можна ўзяць кнігу Буданцава „Фарпост Індыі“. Тут зьмешчаны два апавяданьні і ўжываецца шэраг невядомых нават для падрыхтованага чытача слоў: амбалы, джунгелі, кучукханаўцы, сабдзі-фуруш, чаршар. У першым апавяданьні няма ніякіх тлумачэньняў, а ў другім чамусьці яны даюцца для слоў: „шэзленг і сабдзі-фуруш“, у той час, як „лёрнэт“ і шэраг іншых слоў пакінуты без тлумачэньняў. Слова „амбалы“ можна зразумець з далейшага тэксту, а іншыя застаюцца на сумленьні перакладчыка, а можа і рэдакцыі.

Гэта дробнае пытаньне таксама патрабуе ўвагі да сябе, як і пытаньне аб прадмове. Ён трэба вывучыць, каб практычна ажыцьцяўляць у залежнасьці ад твору. Не да кожнага-ж твору патрэбны растлумачальныя заўвагі, біяграфія, нататкі, або аналізы творчасьці ці пытаньні. Але пры выпуску кнігі ў сьвет трэба падумаць аб тым, каб ня было выпадковасьці: ёсьць у арыгінале прадмова, або артыкул ці увагі—друкуецца яна і ў перакладзе; няма—і ў перакладзе няма: (У „Камісарах“ Лібядзінскага—ёсьць артыкул, а „Двор“ Караваявай яго ня мае). Гэта азначае, што выпадковасьць мы маем ня толькі ў падборы літаратуры, але і ў яе падачы чытачу.

Стылістычная апрацоўка і мова перакладаў за апошнія гады пры блізкім азнаямленьні з імі прымушаюць сказаць, што ўсё яшчэ няма дастатковае ўважлівасьці да будовы сказаў ды лексыкі. У агульным яны робяць нядрэннае ўражаньне, але ёсьць яшчэ шмат „ляпсусаў“.

У мастацкіх творах недакладнасьці ў перадачы сэнсу і даволі прыкрыя „новатворы“ таксама трапляюцца:

„Тут сёньня з нас узялі крывёю абавязак“ (Горкі „9 студзеня“, бал. 46)—няўдала падабраныя словы зацямяюць сэнс; „Другі вазіўся (?) каля вялізнага стогу сена. Драбнючы (!) паветра ўзьляталі ўверх і ўніз шырокія вілы. (Гэхт „Гісторыя перасяленьцаў“ Будлераў—бал. 20); „Сутарэньне раней было тапленьнем з двума катламі“ (таксама, бал. 37); „Тут амбалы, тут усё ледзь ліпіць“ (Буданцоў „Фарпост Індыі“, бал. 10.); „Пажаніся з ёю“ (таксама, бал. 10).

І ў тэксьце і па-за тэкстам некаторыя з пададзеных „новатвораў“ толькі зацямяюць сэнс, а ня служаць узбагачэньню мовы. Яны зьяўляюцца нічым ня ўгрунтаванымі „ляпсусамі“ і нават не надаюцца да ўжываньня ў двукосьці („ня глупець“ замест „ня дурэць“).

У некаторых перакладчыкаў заўважаецца імкненьне да словатворчасьці. Гэта не загана, а дасягненьне. Нажаль і тут спатыкаемся з ськімі-такімі але... Для прыкладу можна застанавіцца на творы Караваявай „Двор“. Мова багатая, сакавітая, шмат розных адценьняў слова. Але ад перакладу часам павявае штучнасьцю, надуманасьцю. Ад большай прастаты ў падборы слоў часам выйграў-бы сам пераклад і... чытачы.

„Табе, Ліна, заўсягалоў гэта ўсё вылічваць (бал. 146), „Абмерыла прышчуральным вокам (бал. 104); „Зьяўленьне дзяўчыны ў Баюковых напоўніла дрымцьлівасьцю ўсю хату“ (бал. 97); „Злесьцемны“, „рабацёнства“; „Паказачыць вось яго, як належыць“ (бал. 104). Слова „няўрознак“ у выразе „дабавіла яшчэ як няўрознак“ (бал. 93) відаць проста палсавана наборам (неўзнарок?), але сынтаксычны склад нельга лічыць удалым (корэктурны недагляд часам прыносіць шмат прыкрасьці аўтару ці перакладчыку).

У выразе „бяжыць, вывіваецца гарачы агенчык, збрэхвае адзінокую посуж лёгкае, жалоснае пашчываньне ў галаве“ (бал. 46) слова „вывіваецца“ ужыта ўдала. Гэтага нельга сказаць пра падкрэсьленае злучэньне.

Загастрыць варта ўвагу і на стылістычнай будове сказаў. На жаль нават у параўнаўча добрых перакладах можна спаткацца з няўважлівымі адносінамі да стылю. Напрыклад: „Перад каменнымі шырмами з высечанаю на іх тыграю, які (?), павінен быў увайсці ня пусьціць нячыстую сілу“... (Алымаў „У атляснай турме“, бал. 9), „А ён рагатаў ад радзьсці, якая пералічвалася цераз венцы сэрца—так багаты ён быў ёю— з галавы выходзіў ад Марынкі“ (Караваява, „Двор“, бал. 46).

Ці тут віна стылю, ці віна карэктурны—цяжка сказаць, але злучэньне слоў несамавітае і да сэнсу не дакапаешся. Канчаючы агляд перакладаў на беларускую мову, выдадзеных ДВБ за 1930, 1931 і 1-шы квартал 1932 г., адзначым тыя моманты, на якіх нам здавалася б, не пашкодзіла б асабліва загастрыць увагу ў працэсе наступнае працы.

Самае карэннае, на што трэба звярнуць увагу Дзяржаўнага выд-ва—гэта паглыбленьне плянаваньня выданьня перакладаў. Яно павінна мець месца як у падборы літаратуры для перакладаў, так і ў арганізацыі самаго выданьня. Бадай поўная адсутнасьць яўрэйскае, польскае і замежнае пралетарскае літаратуры, выпадковасьць у выбары твораў старых пісьменьнікаў, выпадкі перакладаў нявартых твораў—усё гэта павінна быць ўлічана ДВБ у далейшай працы па перакладах. Таксама не абы якім пытаньнем зьяўляецца афармленьне кнігі. Дзяржаўнаму Выд-ву трэба больш ўважліва паставіцца да яго, каб унікнуць тых выпадковасьцей, якія завначаліся ў артыкуле. Як мэтадам больш арганізаванага кіраўніцтва чытачом, варта было б як мага больш карыстацца мэтадам сэрычным, асабліва ў справе выданьня літаратуры дарэвалюцыйнага часу і замежнае.

На гэтых момантах, нам здаецца, трэба асабліва спыніцца ДВБ у справе далейшае працы па перакладнай мастацкай літаратуры.

І. В. І. Н. В.

ПЕРАКЛАДЫ МАСТАЦКАЕ ЛІТАРАТУРЫ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ
 ВЫДАДЗЕНІЯ ДВБ У 1930, 1931, і I-м КВАРТАЛЕ 1932 г.

Па тэмах Дарэвалюцыйны час	Кольк. назваў	У асьвят- ленні пі- сьменнікаў дарэв. часу	У асьвятл. ў пісьм. паслярэ- вал. часу	У тым ліку для дзяцей	1930	1931	1932 сту- дзень—кра- савік
1. Клясавыя ўзаема- адносіны							
а) становішча рабо- чых	3	2	1	1	2	1	
аа) рабочыя ў часы прыгону	1	1	—	—	1	—	
б) становішча сялян- ства	6	6	—	—	4	2	
бб) сялянства пад прыгон	2	2	—	—	1	1	
в) становішча інш. кля- саў	12	10	2	2	8	3	1
2. Рэвалюцыйнае зма- ганьне ў б. царскай Расіі	12	2	10	5	16	3	1
а) 1905 г.	8	2	6	2			
3. Б. царская армія . .	5	2	3				
а) у час імперыяліст. вайны	2	—	2	1	4	1	
				—	—	2	
4. Нацыял. пытаньне .	5	5	—	1	3	2	

Пасьлярэвалюц. час	Лік назваў	У асьвята. пісьменьнікаў дарэв. часу	У асьвята. пасьлярэв. пісьменьнікаў	У асьвята. за- меж. пісьмень- нікаў	У тым ліку для дзяцей	1930	1931	1932 студз.— красавік
1. Люты-кастрычнік	3	—	3	—	1	2	1	—
а) грамадзянская вайна	16	2	14	—	6	11	4	1
аа) у БССР	2	—	2	—	—	—	2	—
бб) на Украіне	9	—	9	—	2	5	2	2
вв) на Кубані і Доне	22	—	2	—	—	—	2	—
гг) на Волзе	4	—	4	—	1	3	—	1
дд) у Туркестане	2	—	2	—	—	1	1	—
ее) у Сібіры	4	1	3	—	1	4	—	—
б) Ленін	2	—	2	—	1	2	—	—
2. Клясавая барацьба	—	—	—	—	—	—	—	—
а) у горадзе	2	—	2	—	—	1	1	—
б) клясавая барацьба на вёсцы і калектывізацыя.	16	1	15	—	3	6	7	—
3. Вытворчасць	8	—	6	—	3	1	3	2
4. Культура і быт	15	3	11	1	—	12	2	—
а) партыя і быт	3	—	3	—	—	—	—	2
б) піянэры	6	—	5	1	6	3	3	—
в) комсамол	5	—	—	—	—	2	3	—
г) жанчына	5	—	5	—	—	2	3	—
5. Антырэлігійн.	4	1	3	—	—	2	—	—
6. Школа і бяспрытульце	10	1	9	—	6	3	5	2
7. Чырвоная армія	7	—	6	1	—	4	3	—
8. Нацменшасьці	5	—	5	—	2	3	2	—
а) Яўрэі	3	—	3	—	—	3	—	—
9. Геаграфічная і краязнаўчая	22	3	13	5	21	11	9	2
10. Фантаст. і прыгодніцкія	6	1	2	3	4	4	2	—

Літаратура з жыцця за межн. краін.	Кольк. назваў	У асьвята. савец. пісь- меньнікаў	У асьвята. за межн. пісь- меньнікаў	У тым ліку дзіцяч.	1930	1931	1932
1. Жыццё і змаганьне працоўных капіталі- стычных краін							
а) Ангельшчына . . .	1	—	1	—	—	1	—
б) Амэрыка	6	1	5	2	5	1	—
в) Вэнгрыя	1	—	1	—	1	—	—
г) Зах. Беларус. Польшча	2	2	—	—	—	2	—
д) Італія	1	1	—	—	1	—	—
ж) Індыя і Індонэзія	2	2	—	—	1	1	—
з) Кітай	3	2	1	—	—	1	—
і) Нямеччына	7	—	—	4	2	3	1
к) Латвія	1	—	1	—	3	—	—
л) Пэрсія	1	1	—	—	1	—	—
м) Францыя	7	4	3	4	1	3	1
н) Японія	2	—	2	—	3	1	1
о) Румынія	1	1	—	—	—	—	1
п) Паўдн. Славія	1	—	—	—	—	1	—
р) Невядом.	4	1	1	2	2	2	—
2. Сатыра на бурж.	8	—	8	1	2	5	1
3. Імпэрыял. вайна	3	—	3	—	—	3	—